

Examen HAVO
2008

tijdvak 2
dinsdag 17 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 25 vragen en een samenvattingsopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 54 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld

Tekst 1 We leven veel te snel

De eerste alinea van een tekst kan onder andere de volgende functies hebben:

- 1 het aanduiden van het onderwerp
- 2 het formuleren van de probleemstelling
- 3 het stellen van de hoofdvraag
- 4 het verwoorden van een constatering

- 1p **1** Welke functie(s) heeft de eerste alinea van de tekst 'We leven veel te snel'?
- A** 1 en 2
 - B** 1 en 4
 - C** 1, 2 en 3
 - D** 2, 3 en 4

- 1p **2** Wat kan je opmaken uit de uiteenzetting over de stoomtrein in alinea 2?
Je kunt eruit opmaken dat
- A** de bezorgdheid over de invloed van snelheid op het denken van de mens typisch iets voor intellectuelen is.
 - B** de mens steeds meer techniek ontwikkelt om de gaten in de tijd op te kunnen vullen met snellere bezigheden.
 - C** er geen grenzen meer zijn aan de snelheid die de mens aan zijn manier van leven kan geven.
 - D** het idee dat meer snelheid een negatief effect op de geest van de mens heeft, bepaald niet nieuw is.

In de regels 103-105 legt de auteur uit dat 'burn-out' een metafoor is, die hier wel past.

- 1p **3** Waar staat burn-out hier dan voor?
- A** Burn-out betekent dat hitte en snelheid in wezen een en hetzelfde zijn.
 - B** Burn-out houdt in dat alle beschikbare energie door overdadige activiteit 'verbrand' is .
 - C** Burn-out is het oneindig kunnen doorgaan zonder tekorten aan de benodigde energie.
 - D** Burn-out wil zeggen dat er geen grenzen meer zijn aan noodzakelijke arbeid.

"In zekere zin is tijdbesparing dus het tegenovergestelde van geldbesparing."
(regels 126-128)

- 2p **4** Leg uit hoe het komt dat tijdbesparing door de informatierevolutie een uitwerking heeft die tegenovergesteld is aan die van geldbesparing.
Gebruik voor je antwoord maximaal 30 woorden.

"Inmiddels zien we als gevolg van de informatierevolutie een opeenstapeling van een heel nieuwe reeks schaarse goederen." (regels 141-144)

- 2p **5** Om welke nieuwe schaarse goederen gaat het in de tekst 'We leven veel te snel'?
Maak voor je antwoord gebruik van de alinea's 6 tot en met 8.

“Hieruit blijkt dat mijn filters nog werken (...)” (regels 162-163)

De auteur trekt deze conclusie nadat hij heeft verteld dat hij niet zoveel boeken koopt als zijn vader vroeger deed.

- 1p **6** Wat is tegen deze achtergrond de uitwerking van de ‘filters’?
- A De filters voorkomen dat hij zijn kostbare tijd besteedt aan lezen.
 - B De filters zijn erop gericht om aanschaf van boeken tegen te gaan.
 - C De filters zorgen ervoor dat hij alleen nuttige informatie binnenkrijgt.
 - D De filters zorgen ervoor dat hij zijn tijd gebruikt voor belangrijke zaken.

“Nog tot in de 19de eeuw was ‘deep reading’ een vertrouwde en gerespecteerde bezigheid.” (regels 190-192)

- 1p **7** Welke suggestie wordt met deze constatering gewekt?
- A Tegenwoordig hebben mensen geen tijd meer om veel boeken te lezen.
 - B Tegenwoordig kunnen de meeste mensen veel sneller lezen dan vroeger.
 - C Tegenwoordig worden vrijwel alleen boeken gelezen die men snel uit heeft.
 - D Tegenwoordig wordt niet meer zoveel waarde gehecht aan aandachtig lezen.

“De tijd die we eigenlijk hadden moeten gebruiken voor alles of niets (...) wordt doorlopend gevuld.” (regels 222-226)

- 1p **8** Wat wordt met deze uitspraak bedoeld?
- A De extra tijd, verkregen door de versnelling, zouden we niet aan nieuwe activiteiten moeten besteden, maar aan niets doen.
 - B De tijdbesteding in onze maatschappij is vooral op versnelling gericht, waardoor er meer voor elkaar komt.
 - C De versnelling in tijd is een goede stimulans om de extra ruimte in te vullen met nog meer bezigheden.
 - D Wie door de versnelling in tijd meer vrije tijd overhoudt, komt eindelijk toe aan informatie- en mediaconsumptie.

“Een maatschappij zonder zulke gaten staat met een enorme snelheid stil (...)” (regels 236-238)

In deze zin is sprake van een paradox, dat wil zeggen van iets wat in strijd is met wat je verwacht.

- 3p **9** Leg uit hoe het kan dat de maatschappij, blijkens de tekst ‘We leven veel te snel’, stilstaat terwijl toch snelheid wordt gemaakt.
Gebruik voor je antwoord maximaal 35 woorden.

- 1p **10** Waarom is het, gelet op de gedachtegang in alinea 11 en 12, van groot belang dat we zorgen voor “genoeg gaten in de tijd” (regel 248)?

Met “genoeg gaten in de tijd”

- A creëren we een leven gevuld met meer informatie en kennis.
- B kunnen we ons onttrekken aan de grote invloed van de massamedia.
- C scheppen we belangrijke voorwaarden voor vooruitgang in onze wereld.
- D zorgen we voor voldoende gelegenheden om weer nieuwe informatie op te doen.

Om de functies van alinea's aan te duiden worden onder andere de volgende functiewoorden gebruikt:

argument, conclusie, constatering, definitie, gevolg, oorzaak, stelling, tegenstelling, toelichting, voorbeeld en weerlegging.

- 1p **11** Benoem de functie van alinea 5 door een van de bovenstaande functiewoorden te kiezen.
- 1p **12** Benoem de functie van alinea 6 door een van de bovenstaande functiewoorden te kiezen.
- 1p **13** Benoem de functie van alinea 7 door een van de bovenstaande functiewoorden te kiezen.

tekstfragment 1

Een halve bekende vertelt je op een feestje hoe interessant de runologie eigenlijk is en dat boeren in Dalekarlië nog runentekens herkennen. "Dalekarlië?" vraag je oprecht maar onverstandig. Maar weet je dan niet waar dat ligt? En een uur later zit je daar nog, als een door een slang verlamd konijn en het enige wat je kunt denken is: hoe kom ik hier zonder kleerscheuren weg? Wanneer houdt het op? Ik heb wel eens geprobeerd uit te rekenen hoeveel tijd ik op die manier als gevangene heb doorgebracht. Ik schat toch wel alles bij elkaar een jaar, misschien wel twee. Ik had in de tussentijd driehonderdvijfenzestig boeken kunnen lezen, een moestuin kunnen beginnen, vlieglessen kunnen nemen, een ander leven gaan leiden. Maar dat alles zat er niet in. Als ik deskundige van het leven was, zou ik willen onderzoeken waarom we ons soms zo verbijsterend vervelen en ergeren, terwijl er toch veel aardiger dingen te doen zijn. De enige reden die ik kan bedenken, is dat we zo nu en dan moeten worden gewezen op de onmaakbaarheid van het bestaan. (naar: Rob Schouten, uit: *Trouw*, 25 mei 2007)

- 2p **14** Leg met eigen woorden uit dat in tekstfragment 1 en in de tekst 'We leven veel te snel' een andere invulling wordt gegeven aan het begrip 'verveling', gelet op alinea 11.
Gebruik voor je antwoord maximaal 25 woorden.

De tekst 'We leven veel te snel' kan na de inleidende alinea's 1 en 2 worden opgesplitst in enkele delen die van de volgende kopjes kunnen worden voorzien:

deel 1: Versnelling in de communicatie

deel 2: Problemen ten gevolge van de versnelling

deel 3: Langzame bezigheden

deel 4: Noodzaak om snelheid op te heffen

- 1p **15** Bij welke alinea begint deel 2?
- 1p **16** Bij welke alinea begint deel 3?
- 1p **17** Bij welke alinea begint deel 4?

- 1p 18 Welke van de onderstaande zinnen geeft de hoofdgedachte van de tekst 'We leven veel te snel' het beste weer?
- A De huidige maatschappij komt, als gevolg van de toegenomen versnelling, juist in tijdnood, waarbij vrijwaring van informatie en tijd voor trage bezigheden schaars geworden zijn.
 - B In de huidige maatschappij komen mensen steeds minder toe aan rust en creativiteit; dat is de prijs die zij betalen voor de verbeteringen op het gebied van informatie en communicatie.
 - C In onze samenleving is er te weinig tijd voor ontspanning en creativiteit; dat is vreemd, want nu alles zoveel sneller gaat, zou het meer voor de hand liggen dat mensen tijd overhouden.
 - D Onze maatschappij wordt tegenwoordig gekenmerkt door versnelling en zal, als we er niets tegen ondernemen, uiteindelijk geestelijk en intellectueel tot stilstand komen.

- 1p 19 Wat is de belangrijkste functie van alinea 12, gelet op de gedachtegang van de gehele tekst?
- A aanbeveling
 - B afweging
 - C beoordeling
 - D samenvatting

"Versnelling lijkt zelfs een wezenskenmerk van de moderne tijd te zijn." (regels 11-13)

- 1p 20 Met welk soort argumentatie wordt deze bewering onderbouwd?
- argumentatie op basis van
- A deskundigheid
 - B feiten
 - C geloof
 - D gezag

"We weten allemaal dat sommige dingen alleen langzaam kunnen worden gedaan." (regels 181-183)

- 1p 21 Welk type drogreden komt in dit citaat voor?
- A cirkelredenering
 - B onjuiste oorzaak-gevolg relatie
 - C ontduiking van bewijslast
 - D overhaaste generalisatie

In alinea 8 tot en met 10 somt de schrijver een aantal voorbeelden op: kinderen krijgen, een boom kweken, getrouwd zijn, lezen, brieven schrijven, het vervaardigen van gerookte ham. Deze opsomming betreft een aantal zaken die volgens de schrijver "alleen langzaam kunnen worden gedaan" (regels 182-183).

- 1p 22 Waarom zijn deze zaken onderling vergelijkbaar?
- A De schrijver geeft een opsomming van na te streven dingen.
 - B De schrijver noemt voorbeelden van vóór het digitale tijdperk.
 - C Deze zaken passen in de paradox van de informatierevolutie.
 - D Deze zaken zijn vergelijkbaar op het punt van de trage ontwikkeling.

“Zo wordt onze maatschappij steeds meer gekenmerkt door versnelling.” (regels 207-209)

- 1p 23 Met welk soort argumentatie wordt dit standpunt onderbouwd?
argumentatie op basis van
- A feiten
 - B gezag
 - C intuïtie
 - D voorbeelden

tekstfragment 2

Ook fitness moet in de hoogste versnelling, want lange uren in het fitnesscentrum zijn niet alleen vermoeiend, we hebben er toch domweg geen tijd meer voor. De toekomst van fitness zou dan ook gelegen zijn in vormen van ‘flitsfitness’, waarin oefeningen niet langer duren dan acht à tien minuten, hooguit.

In een recent artikel in *de Volkskrant* stelt Boris Sala van Fast Fit, dat die manier van trainen ook het beste aansluit op de fysieke gesteldheid van de mens. “Wij zijn er gewoon niet op gebouwd om een uur te spinnen of twee uur te fietsen. We zijn niet meer dan een veredelde aap, die hooguit enkele minuten wil vluchten of vechten om daarna lekker te eten en uit te rusten.”

Dat de mens een soort van ‘veredelde aap’ is, mag dan kloppen, de stelling dat die ‘aap’ er niet op gebouwd is om een uur te spinnen of twee uur te fietsen, is evident onwaar. Uit antropologisch onderzoek blijkt dat de huidige mens nog steeds het lichaam heeft van zijn prehistorische voorganger pakweg een jaar of 40.000 geleden. Dat is gemaakt voor verzamelen en jagen, en daar was onze homo sapiens een groot deel van de dag mee bezig. In heel arme landen zien we die praktijk nog steeds: mensen (meestal vrouwen!) zijn minimaal acht tot tien uur bezig om hout te sprokkelen, voedsel te vergaren, water te halen, en dat niet voor ‘three square meals a day’, maar voor een of twee karige maaltijden. Dat prehistorische lichaam is geëvolueerd in een situatie die je zou kunnen omschrijven als ‘hard voor weinig’, maar leeft nu energetisch/calorisch in Luilekkerland met fastfood, waar de Big Burgers en frisdranken voortdurend binnen handbereik zijn. In zo’n klimaat redt die ‘veredelde aap’ het met flitsfitnessworkouts van acht tot tien minuten niet. Hoe gejaagd ook, hij zal moeten werken met dat lijf.

(naar: Hans Wassink, uit: website Eigen kracht - benaderd juni 2007)

In tekstfragment 2 is ‘flitsfitnessstraining’ een negatief begrip. Hiervoor wordt het argument aangevoerd dat de moderne mens van nature veel beweging nodig heeft en door te snel te willen fitnesssen (in een maatschappij vol ongezond voedsel) een minder goede conditie zal krijgen.

- 3p 24 Op grond van welke overweging zal ook de auteur van de tekst ‘We leven veel te snel’ ‘flitsfitnessstraining’ afkeuren?
Gebruik voor je antwoord maximaal 40 woorden.

In de tekst 'We leven veel te snel' kunnen meerdere tekstdoelen onderscheiden worden.

- 1p **25** Welke combinatie geeft de beste typering?
Het tekstdoel van de tekst 'We leven veel te snel' is
- A** in de eerste helft vooral amuserend, in de tweede helft vooral activerend.
 - B** in de eerste helft vooral betogend, in de tweede helft vooral informierend.
 - C** in de eerste helft vooral uiteenzettend, in de tweede helft vooral beschouwend.

Tekst 2 Alleen minder eten helpt

- 22p **26** Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **200** woorden van de tekst 'Alleen minder eten helpt'. Uit de samenvatting moet voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet heeft gelezen, duidelijk worden:
- waarom gesproken wordt van een collectieve voedingscrisis en wat de twee oorzaken van deze crisis zijn;
 - wat het voornaamste gevolg van deze collectieve voedselcrisis is;
 - waarom de adviezen van de Gezondheidsraad mensen niet voldoende helpen af te vallen en welke twee verklaringen er zijn voor de hardnekkigheid van het overgewichtprobleem;
 - welke twee manieren om het probleem aan te pakken niet werken en waarom niet;
 - welke twee manieren om het probleem aan te pakken wel werken en waarom.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.